

Asia: VN/25987/2023

Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi tartuntatautilain ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen Satamat ry on tutustunut luonnokseen hallituksen esitykseksi tartuntatautilain kokonaisuudistamiseksi. Yhdistys edustaa kauppamerenkulun tarpeisiin satamanpitoa harjoittavia yhteisöjä, jotka ovat pääosin kuntien omistamia, osakeyhtiömuodossa toimivia yrityksiä, mutta myös yksityisomisteisia teollisuus- ja yleissatamatoiminnan yhtiöitä.

Maamme ulkomaan kaupan kuljetuksista 95 % kulkee satamien kautta. Satama-ala on osallisena suomalaisen yhteiskunnan tarvitseman ulkomaisen tavara- ja henkilöliikenteen huoltovarmuuden ylläpitämisessä, jonka tulee toimia myös pandemiatilanteissa. Yhdistyksen näkökulma tartuntatautilain uudistukseen painottuu tässä enemmän siihen, mitä lakiuudistus sanoo yhteiskunnan toimintojen ohjaamiseen varautumisesta ja itse ohjaamisesta tilanteessa, jossa yhtäältä on tarve pyrkiä estämään pandemian leviämistä väestötasolla ja toisaalta huomioida se, että pandemiasta ja sairastavuudesta huolimatta on tarve pitää suunnitelmallisesti ja koordinoitusti yllä yhteiskunnan ja yritysten toimintaa.

Yksi taustasyistä tartuntatautilain uudistamiseen ovat olleet kokemukset yhteiskunnan ohjaamisen haasteista Covid-19 -pandemian ajalta joka osoitti, miten haasteellista on toimia tuntemattoman tilanteen riskien, tarpeiden ja mahdollisuuksien välimaastossa ja millä tavoin vakavat tartuntataudit voivat häiritä yhteiskunnan toimintaa ja myös uhata yhteiskunnan kriittisten toimintojen jatkuvuutta. On tärkeää huomioida, että yhteiskunnan tehokasta terveydenhoitoa tuotetaan eri tavalla kuin tehokasta logistiikkaa ja kuljetustoimintaa. Terveydenhuolto nojaa julkiseen sektoriin, kuljetus ja logistiikka puolestaan yritystoimintaan, jonka menestys perustuu kykyyn löytää tehokkaimmat tavat tehtävien toimeenpanoon, käytettävissä olevilla henkilö- ja materiaalisilla resursseilla.

Tartuntatautilain uudistus keskittyy rakentamaan viranomaistoiminnan kokonaisuutta ja - tehtävänjakoa väestön suojaamiseksi ja pandemian leviämisen estämiseksi. Esityksen perusteluissa kuitenkin huomioidaan, että laajamittaiset epidemiat voivat myös laajasti häiritä yhteiskunnan toimintaa. Pykäläehdotukset sisältävät kuten ennenkin viranomaisvaltuuksia ohjata ja määrätä myös yritysten ja yhteisöjen toimintaa niiden asiakkaiden terveysturvallisuuden varmistamiseksi ja tartuntojen leviämisen välttämiseksi tautipurkauksen aikana. Tartuntatautilain luonnos keskittyy joka tapauksessa kokonaisuutena terveydenhuoltoon eikä siten anna vielä riittävästi vastauksia siihen, miten tartuntatautilaki voisi pandemiatilanteessa tunnistaa myös oikeushenkilöiden mahdollisuudet ja oikeudet terveysturvallisuuden organisoinnissa toiminnassaan, yhteistyössä julkisen hallinnon kanssa.

Kansainvälisen rahti- ja matkustajaliikenteen satamat merikuljetusten ja kotimaan kuljetusten solmukohtana ovat paikkoja, joissa yhdistyvät kansainvälinen aluksia ja merenkulkijoita koskeva merenkulkusäännöstö, kansainvälisyys ja rajavalvonta, satama-alueen monitoimijaisuus ja erilaiset toiminnot, kansallinen lainsäädäntö sekä erilaisten viranomaisten toimikentät. Ne ovat omien toimintaympäristöjensä ja siellä toimimisen asiantuntijoita. Saumaton yhteistyö viranomaisten kanssa on puolin ja toisin hyödyllistä. Viittaamme tässä yhteydessä Meyer Turku Oy:n ansiokkaaseen lausuntoon monitoimijaisen ja kansainvälisen 'yritysalueen' toiminnan jatkuvuuden järjestämisen haasteista ja kehitysehdotuksista tartuntatautilakiesityksen kehittämiseksi.

Suomen Satamat haluaa nostaa esille myös sen, miten ennakoidaan toimijuuksia silloin kun on tarve ottaa käyttöön valmiuslaissa määriteltäviä poikkeusolojen lisävaltuuksia.

Valmiuslain luonnoksen 3 § sisältää mahdollisten poikkeusolojen tunnusmerkkejä.

Terveysturvallisuuteen ja yhteiskunnan kriittisiin toimintoihin erikseen ja/tai yhdessä liittyviä skenaarioita voisivat olla esim.:

- ”vaikutuksiltaan erityisen vakavaa suuronnettomuutta vastaava hyvin laajalle levinnyt vaarallinen tartuntatauti;
- väestön toimeentuloon tai maan talouselämän perusteisiin kohdistuva erityisen vakava tapahtuma tai uhka, jonka seurauksena yhteiskunnan toimivuudelle välttämättömät toiminnot olennaisesti vaarantuvat;
- yhteiskunnallisesti kriittisten liikennejärjestelmien toimivuuteen;

jonka seurauksena yhteiskunnan toimivuudelle välttämättömät toiminnot olennaisesti ja laajamittaisesti estyvät tai lamaantuvat tai joka muulla näihin vakavuudeltaan rinnastuvalla tavalla erityisen vakavasti ja olennaisesti vaarantaa yhteiskunnan toimintakykyä tai väestön elinmahdollisuuksia.” (Valmiuslain kokonaisuudistus - Työryhmän mietintö. Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2025:50. Luku 2.2.1 Valmiuslain rakenne ja keskeinen sisältö)

Skenaariot ilmentävät tilanteiden mahdollista ja todennäköistä monialaisuutta.

Tartuntatautilakiesityksen luonnos ei esittele mahdollisia välineitä normaaliolojen ja poikkeusolojen

väliseen siirtymään. Poikkeusoloperusteesta riippumatta siirtymä tarkoittaa joka tapauksessa paitsi eri toimialojen välisen viranomaisyhteistyön luonteen muuttumista, niin myös yhteistyötarvetta yrityssektorin kanssa erilaisella tavalla kuin normaalioloissa. Asia on huomioitava ja sitä lähestyttävä siksi eri suunnista: sektorilakien kuten tartuntatautilain ja poikkeusoloja koskevan valmiuslain suunnista. Myös huoltovarmuuden ja kokonaisturvallisuuden edistämisen yhteensovittavan otteen tulisi tulla huomioiduksi tavalla tai toisella kaikissa lainsäädäntöhankkeissa, jotka sivuavat varautumista.

Tarnanen-Sariola Kirsti
Suomen Satamat ry